

Hafta 5

Rastlantı Değişkenleri ve Olasılık Dağılımları

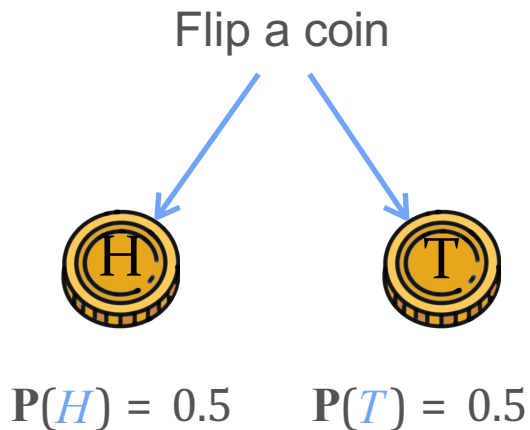

DeepLearning.AI

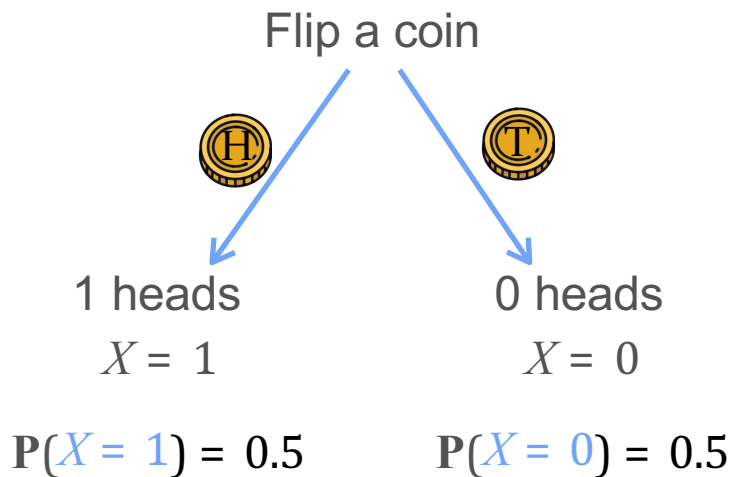

Rastgele (Rastlantı) Değişkenler

Olaylardan Rastgele Değişkenlere

$X =$ Number of heads (tura sayısı)

X is a random variable
(X rastgele değişkendir)

Olaylardan Rastgele Değişkenlere

($X = 10$ kez para attığımızda tura sayısı)

X = Number of heads in 10 coin tosses

$$P(H) = 0.5$$

$$X = 10$$

$$0.5^{10}$$

$$P(X = 0)?$$

$$X = 9$$

$$0.5^9 0.5$$

$$P(X = 1)?$$

...

$$X = 9$$

$$0.5^9 0.5$$

$$P(X = 10)?$$

Oylardan Rastgele Değişkenlere

($X = 10$ kez para attığımızda tura sayısı)

$X =$ Number of heads in 10 coin tosses

Possible outcomes:

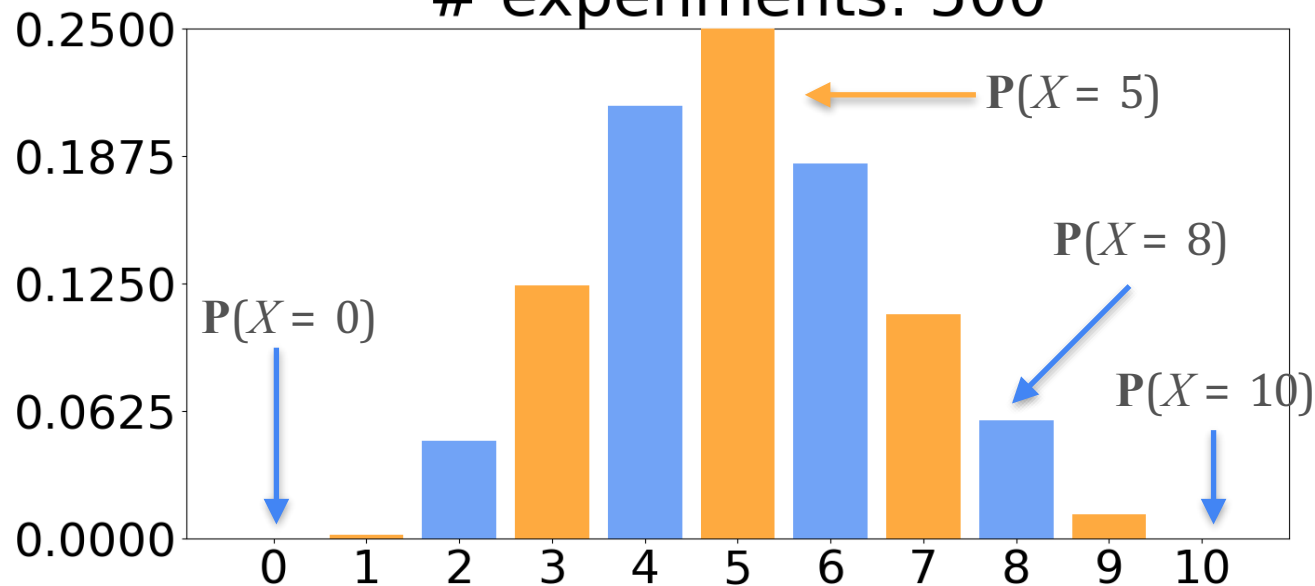
0	4	8
1	5	9
2	6	10
3	7	

$$P(H) = 0.5$$

Repeat 500 times

Adil bir parayı 500 kere çevirince,

(deney sayısı: 500)
experiments: 500

$P(H) = 0.5$
Repeat 500 times
(500 kez tekrarlanıyor)

Neden Rastgele Değişkenler?

- Random variables allow you to model the whole experiment at once
(Rastgele değişkenleri neden önemsiyoruz? Çünkü tüm deneyi bir kerede modellememize izin veriyorlar)

X = Number of heads

X = Number of sick patients

X = Number of 1's

?

$$P(X = 1) = 0.5$$

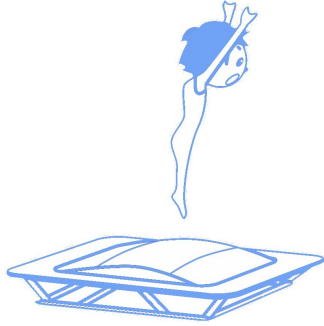
$$P(X = -7) = 0.2$$

$$P(X = 3.14159) = 0.3$$

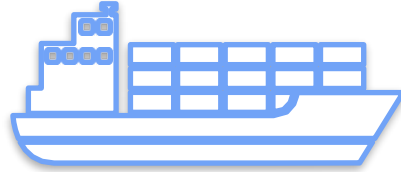
Diğer Rastgele Değişkenler

Bir sonraki otobüs
gelene kadar
bekleme süresi

Bir jimnastikçinin
atlama yüksekliği

Bir gönderideki
kusurlu ürün sayısı

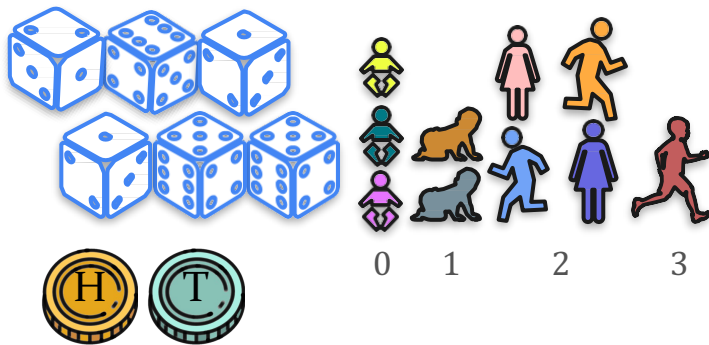
Kasım ayında
yağmur miktarı

(Kesikli / Ayrık ve Sürekli Rastgele Değişkenler)

Discrete and Continuous Random Variables

Discrete random variables

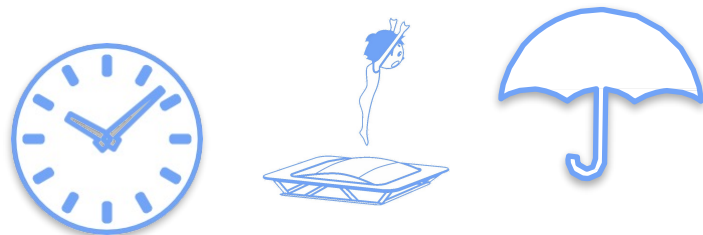
(Kesikli / Ayrık Rastgele Değişkenler)

Yalnızca sayılabilir sayıda
değer alabilir

Continuous random variables

(Sürekli Rastgele Değişkenler)

Sonsuz sayıda değer

Belirli bir aralıkta değer alır

Rastgele Değişken Vs. Deterministik Değişken

Deterministik

$$x = 2, f(x) = x^2$$

Sabit sonuç

Rastgele

= bir gönderideki kusurlu ürün sayısı

Belirsiz sonuç

DeepLearning.AI

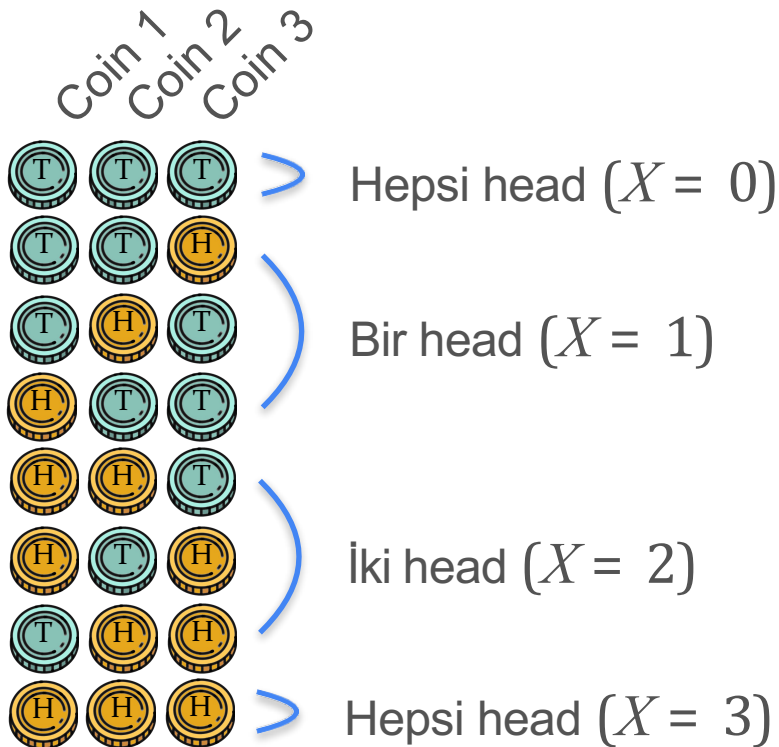
Olasılık Dağılımları

Olasılık Dağılımları (Ayrık)

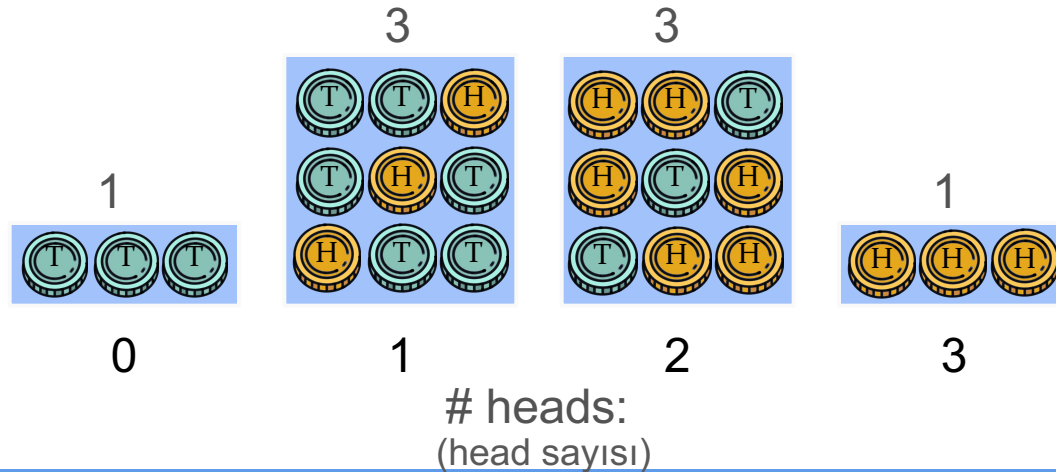
Ayrık Dağılımlar: Madeni para 3 kez atılıyor

X_1 : 3 ününde head gelme sayısı

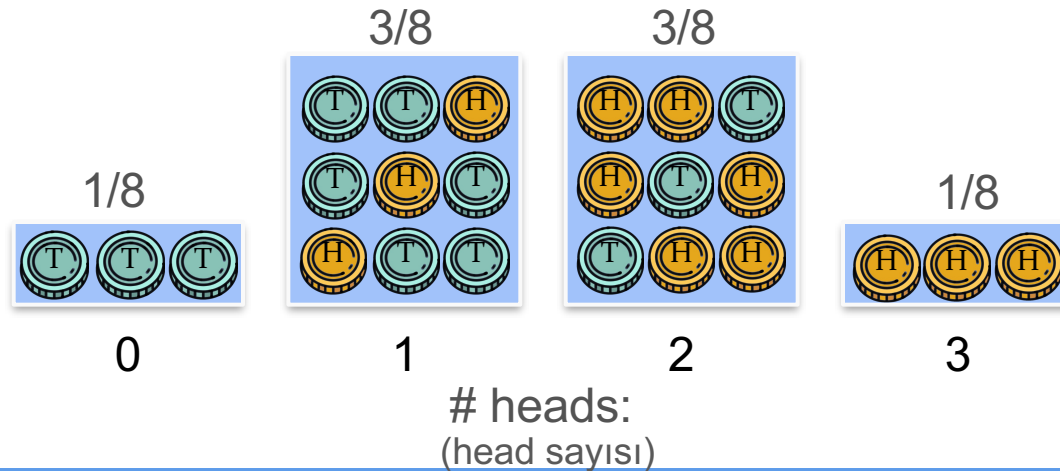
Ayrık Dağılımlar: Madeni para 3 kez atılıyor

X_1 : 3 ününde head gelme sayısı

Ayrık Dağılımlar: Madeni para 3 kez atılıyor

X_1 : 3 ününde head gelme sayısı

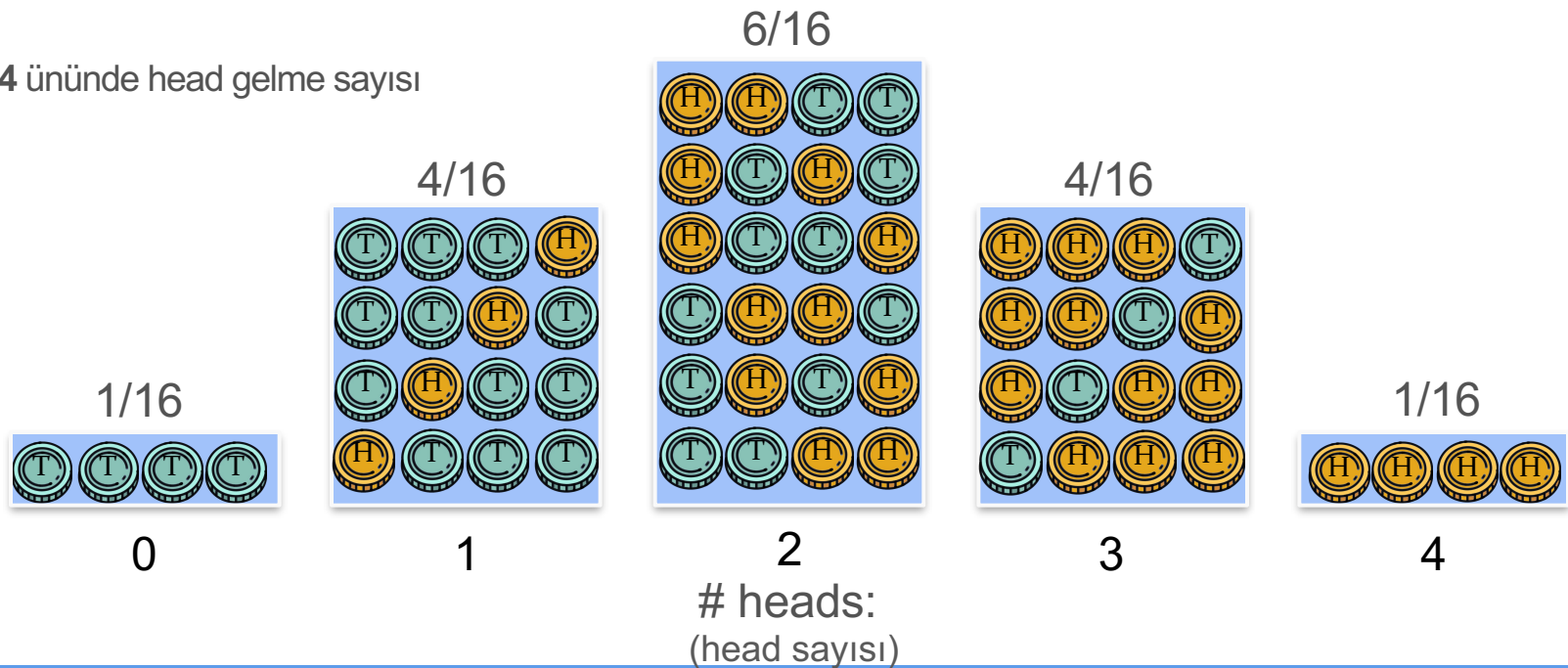
Ayrık Dağılımlar: Madeni para 3 kez atılıyor

X_1 : 3 ününde head gelme sayısı

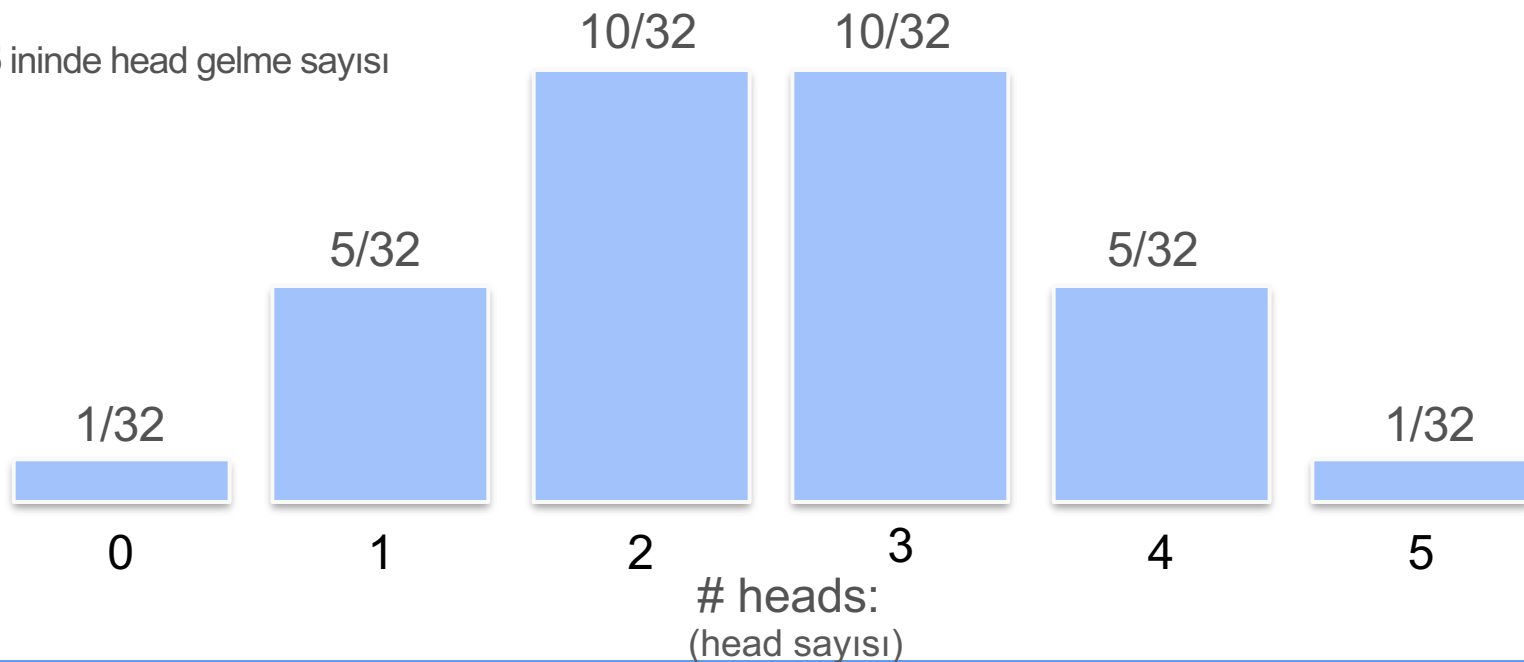
Ayrık Dağılımlar: Madeni para 4 kez atılıyor

X_2 : 4 ününde head gelme sayısı

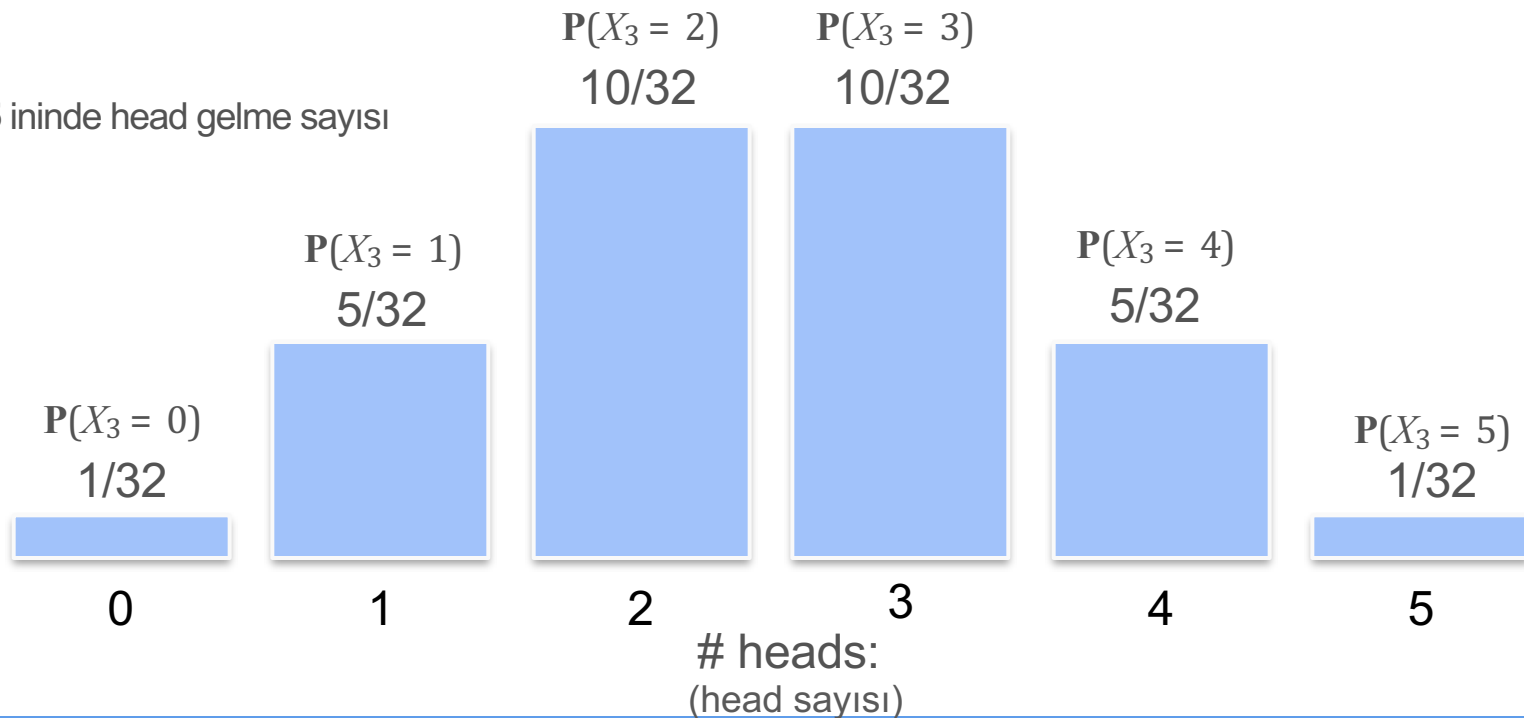
Ayrık Dağılımlar: Madeni para 5 kez atılıyor

X_3 : 5 ininde head gelme sayısı

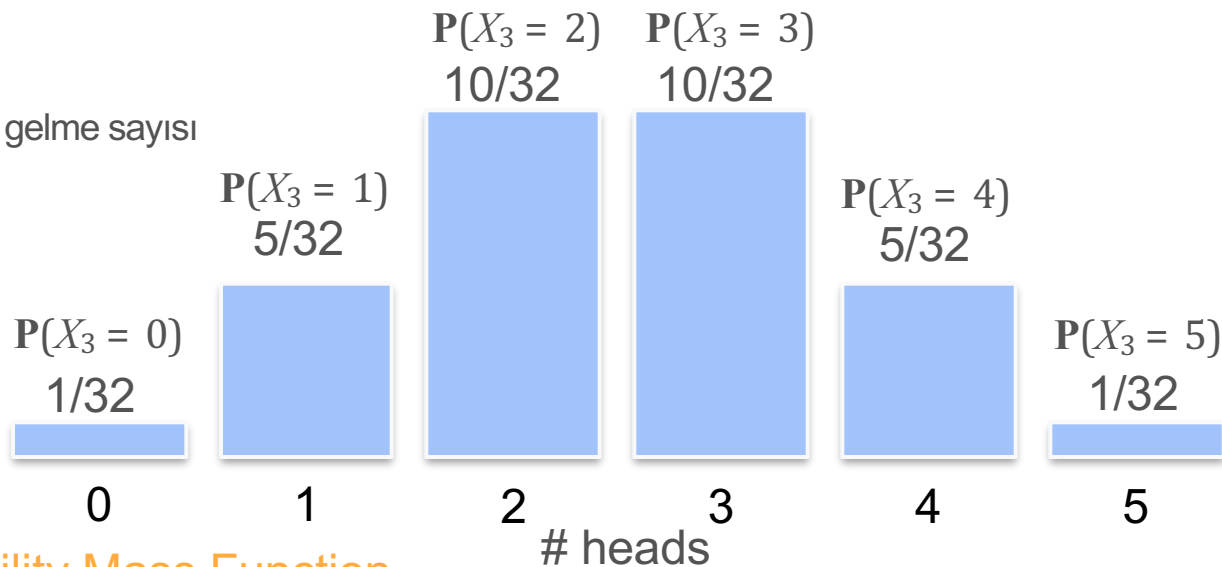
Ayrık Dağılımlar: Madeni para 5 kez atılıyor

X_3 : 5 ininde head gelme sayısı

Ayrık Dağılımlar: Madeni para 5 kez atılıyor

X_3 : 5 ininde head gelme sayısı

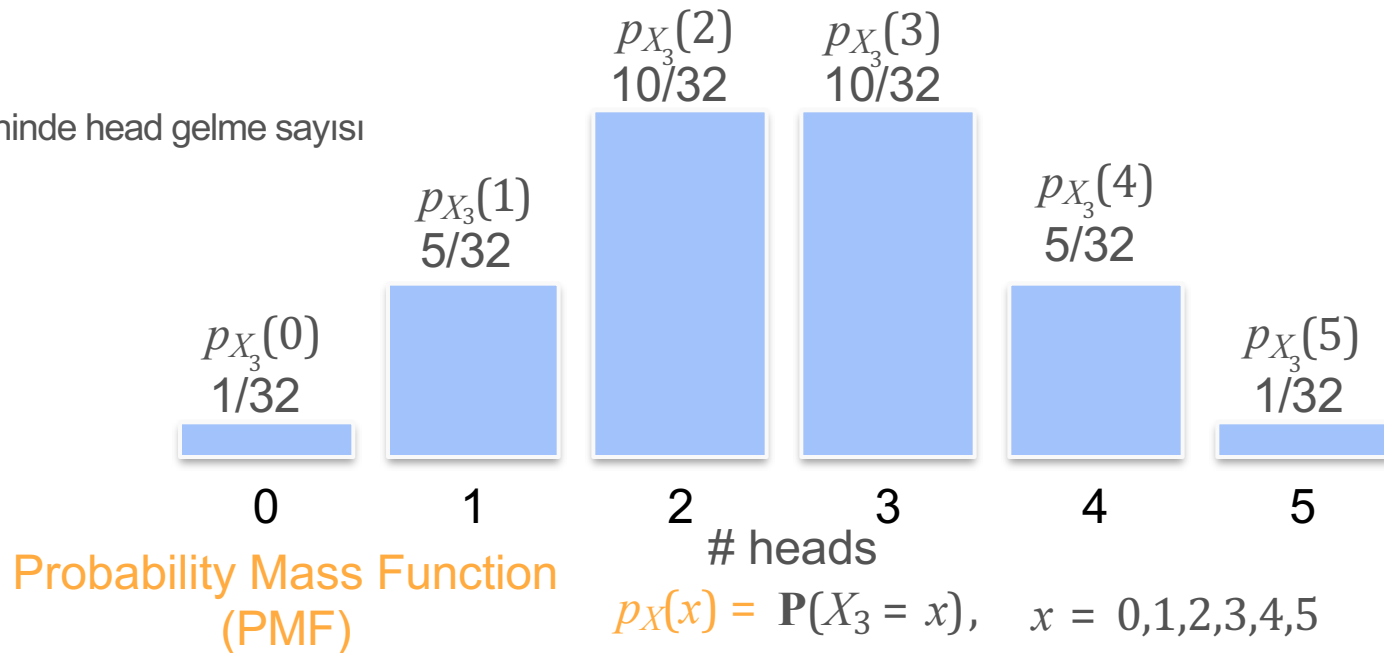
Probability Mass Function
(PMF)

$$p_X(x) = \mathbf{P}(X_3 = x), \quad x = 0,1,2,3,4,5$$

Olasılık Kütle Fonksiyonu
(PMF)

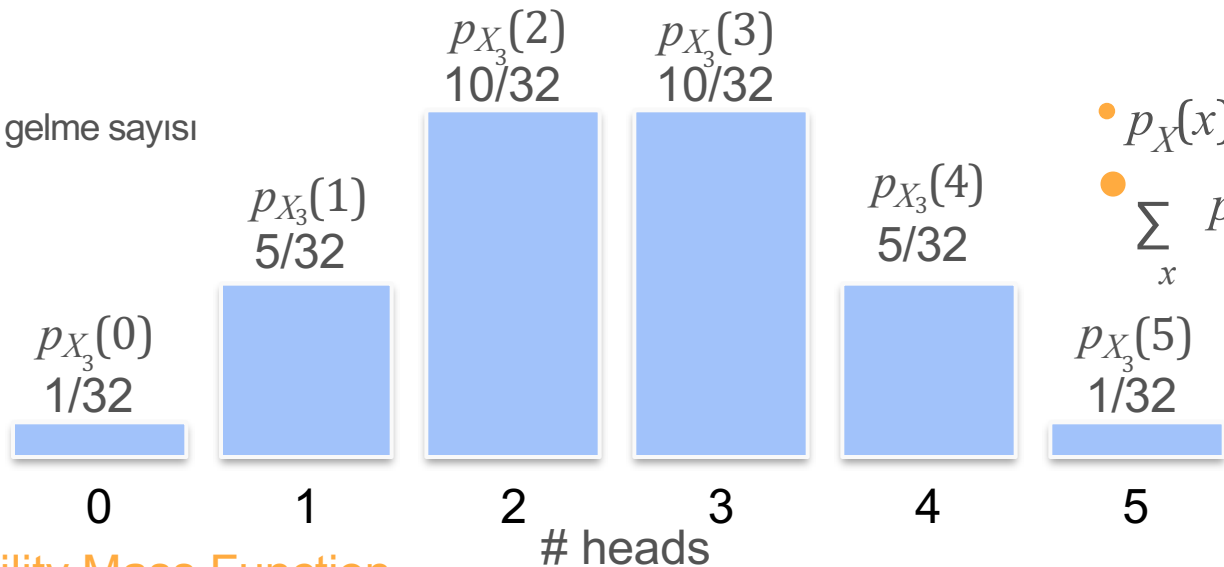
Ayrık Dağılımlar: Madeni para 5 kez atılıyor

X_3 : 5 ininde head gelme sayısı

Ayrık Dağılımlar: Madeni para 5 kez atılıyor

X_3 : 5 ininde head gelme sayısı

- $p_X(x) \geq 0$
- $\sum_x p_X(x) = 1$

Probability Mass Function
(PMF)

$$p_X(x) = \mathbf{P}(X_4 = x), \quad x = 0, 1, 2, 3, 4, 5$$

$$+ \quad + \quad + \quad + \quad + \quad = \frac{1}{32} + \frac{5}{32} + \frac{10}{32} + \frac{10}{32} + \frac{5}{32} + \frac{1}{32} = 1$$

Bir Desen Görebiliyor musunuz?

X_1, X_2, X_3, X_4 çok benzerler

Hepsi n deneylerindeki **head sayısını** temsil ediyor

Olasılığın olası sonuçlar boyunca dağılma şekli de benzer bir yapıya sahip gibi görünüyor

Tüm bu değişkenleri temsil edecek tek bir model olabilir mi?

Binomial distribution

DeepLearning.AI

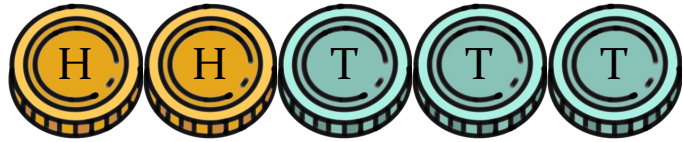
Olasılık Dağılımları

Binom Dağılımı

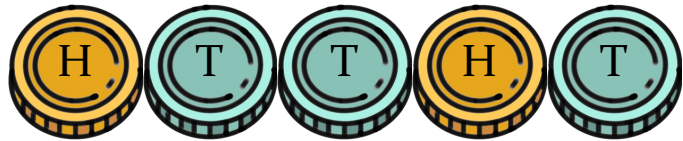
Binom Dağılımı: Örnek

5 madeni parayı havaya attığımda 2 tanesinin head gelme olasılığı nedir?

0.5   0.5   0.5   0.5   0.5

$$= \frac{1}{32}$$

0.5   0.5   0.5   0.5   0.5

$$= \frac{1}{32}$$

Binom Dağılımı: Örnek

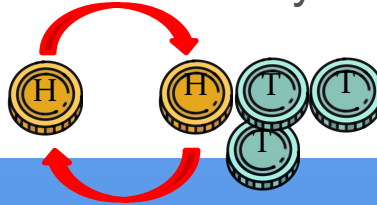
5 madeni parayı havaya attığımda 2 tanesinin head gelme olasılığı nedir?

5 madeni para atıldığında olası durumlar

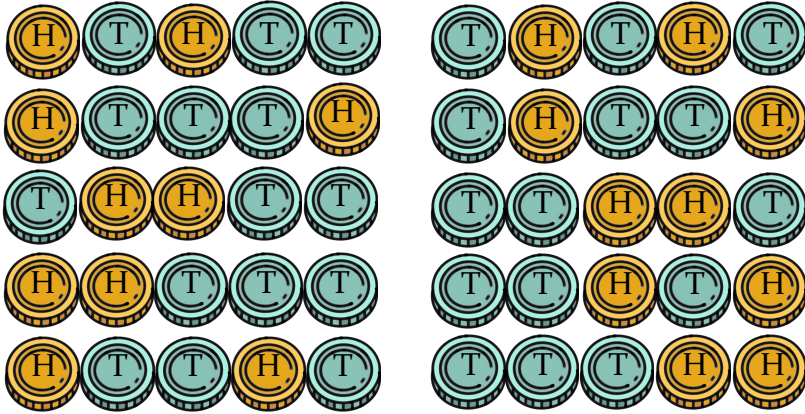
$$10 = \frac{5!}{2!}$$

H sayısı

Binom Dağılımı: Örnek

5 madeni parayı havaya attığımda 2 tanesinin head gelme olasılığı nedir?

5 madeni para atıldığında olası durumlar

$$10 = \frac{5!}{2!(5-2)!}$$

H sayısı   T sayısı

Binom Dağılımı: Örnek

5 madeni parayı havaya attığımda 2 tanesinin head gelme olasılığı nedir?

$$10 = \frac{5!}{2!(5-2)!} = \binom{5}{2}$$

Binom katsayısı

5 madeni para atıldığında 2

head alma sayısı

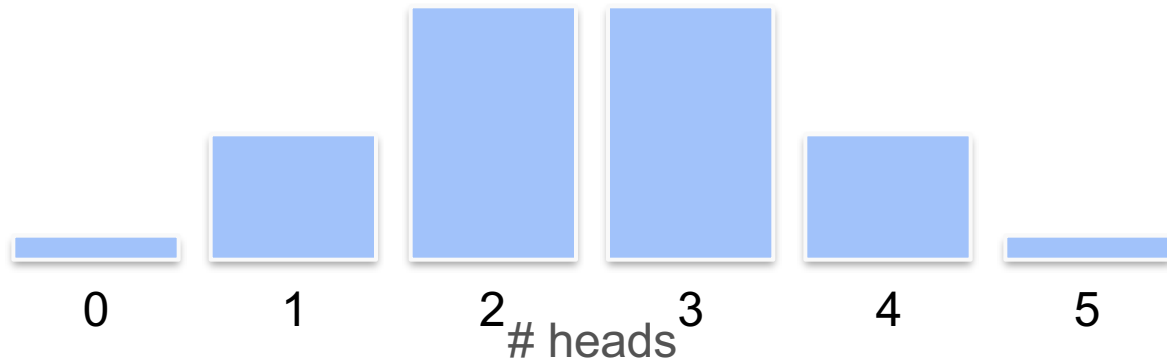
Binom Dağılımı: Binom Katsayısı

Genel:

$\binom{n}{k}$ n madeni para atıldığında k tane tura gelmesi için tüm kombinasyonları sayar

$$\binom{n}{k} = \binom{n}{n-k}$$

Hilesiz bir madeni paraya sahip PMF simetriktir

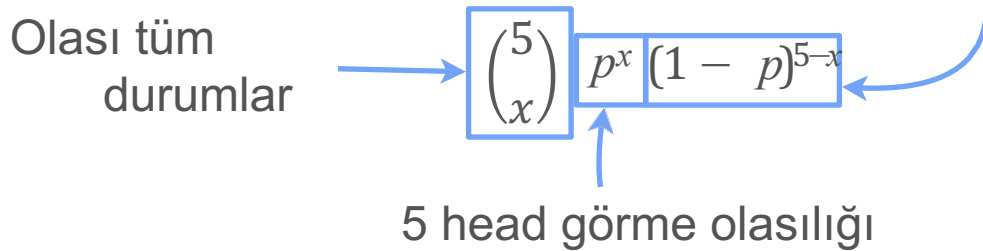
Binom Dağılımı: Binom Katsayısı

X için Genel PMF: 5 yazı tura atışındaki tura sayısı?

$$P(H) = p$$

Olay: $X = x$: 5 atışta head

5-x tail görme olasılığı

Binom Dağılımı

X için Genel PMF: 5 yazı tura atışındaki tura sayısı?

$$P(H) = p$$

Olay: $X = x$: 5 atışta head

$$p_X(x) = \binom{5}{x} p^x (1-p)^{5-x}, x = 0,1,2,3,4,5$$

binomial dağılımı temsil eder

$$X \sim \text{Binomial}(5, p)$$

çevirme sayısı

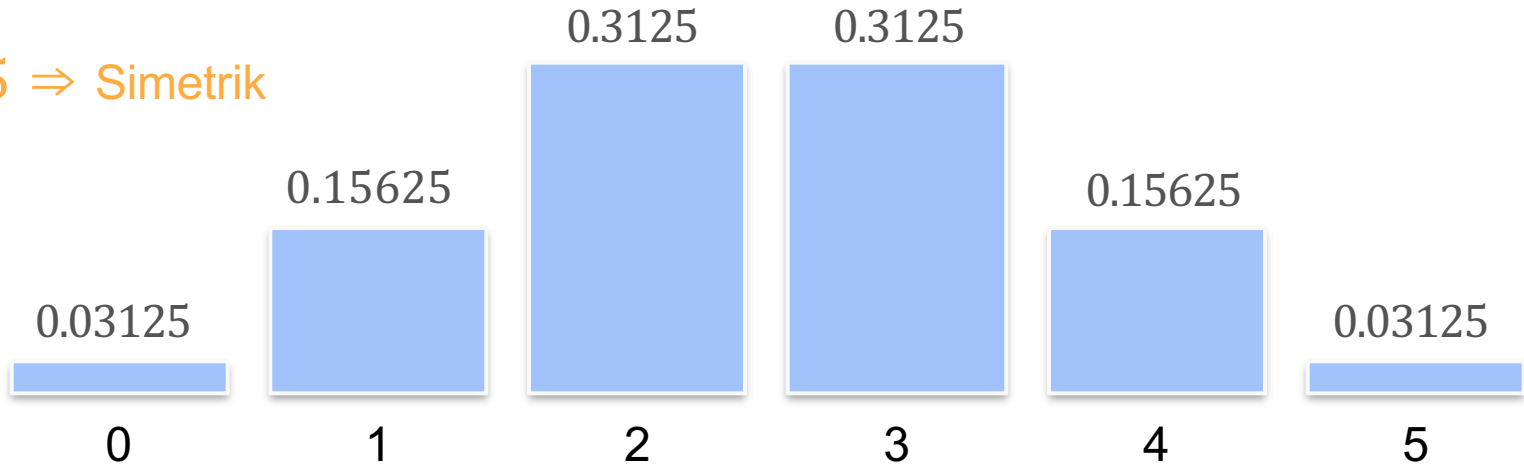
$P(H)$

Binom Dağılımı

$$\begin{array}{l} n = 5 \\ p = 0.5 \end{array}$$

$$p_X(x) = \mathbf{P}(X = x) = \binom{5}{k} 0.5^k 0.5^{5-k}$$

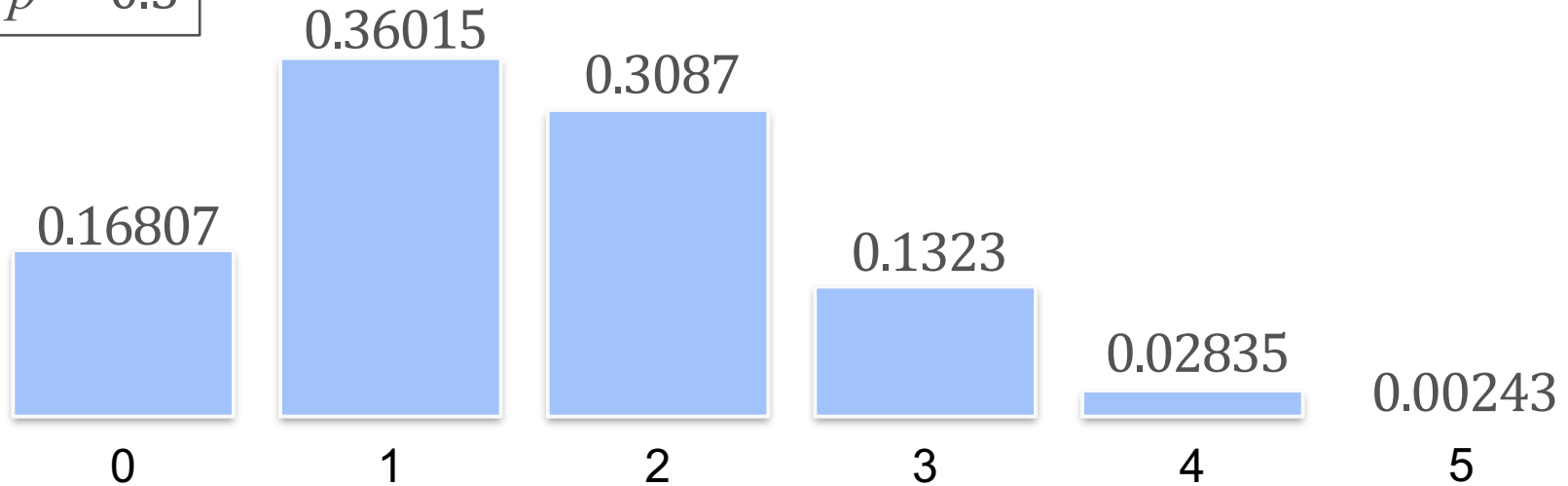
$p = 0.5 \Rightarrow$ Simetrik

Binom Dağılımı

$n = 5$
 $p = 0.3$

$$p_X(x) = \mathbf{P}(X = x) = \binom{5}{k} 0.3^k 0.7^{5-k}$$

Binom Dağılımı

X için Genel PMF: 5 yazı tura atışındaki tura sayısı?

Paranın olasılığı $\mathbf{P}(H) = p$

Olay: $X = x$: 5 atışta head

$$p_X(x) = \binom{5}{x} p^x (1 - p)^{5-x}, \quad x = 0,1,2,3,4,5$$

$$X \sim \text{Binomial}(5,p)$$

Binom Dağılımı

X için Genel PMF: n yazı tura atışındaki tura sayısı?

Paranın olasılığı $\mathbf{P}(H) = p$

Event: $X = x$:

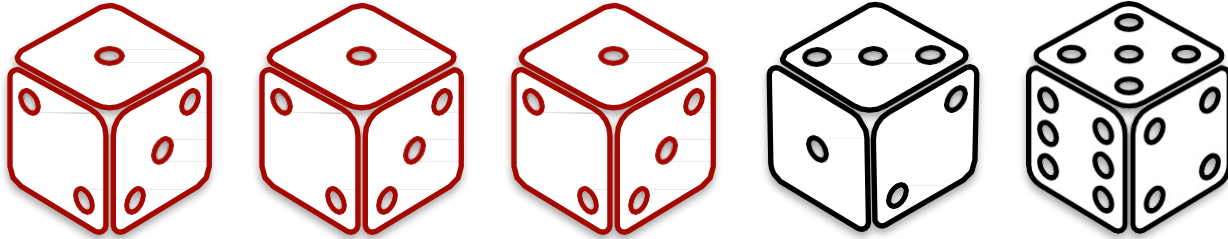
$$p_X(x) = \binom{n}{x} p^x (1 - p)^{n-x}, \quad x = 0, 1, 2, \dots, n$$

$X \sim \text{Binomial}(n, p)$ n ve p binomial dağılımının parametreleri olarak tanımlanır

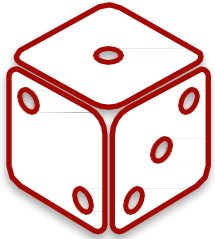
Binom Dağılımı : Quiz

What is the probability of getting three ones when rolling a dice five times (no matter on which dice)?

(Bir zar beş kez atıldığında (hangi zarda olursa olsun) üç tane bir gelme olasılığı nedir?)

Binom Dağılımı : Zar Hileli Bir Paradır!

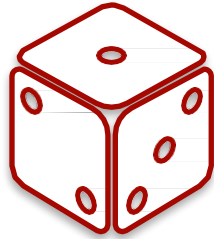
one

$$p = \frac{1}{6}$$

heads

$$p = \frac{1}{6}$$

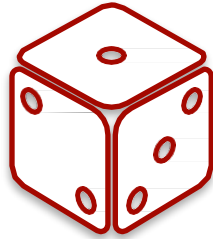
one

$$p = \frac{1}{6}$$

heads

$$p = \frac{1}{6}$$

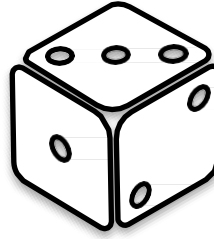
one

$$p = \frac{1}{6}$$

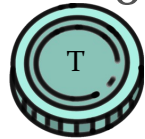
heads

$$p = \frac{1}{6}$$

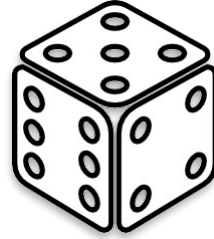
not one

$$p = \frac{5}{6}$$

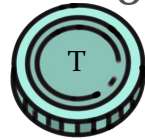
not heads

$$p = \frac{5}{6}$$

not one

$$p = \frac{5}{6}$$

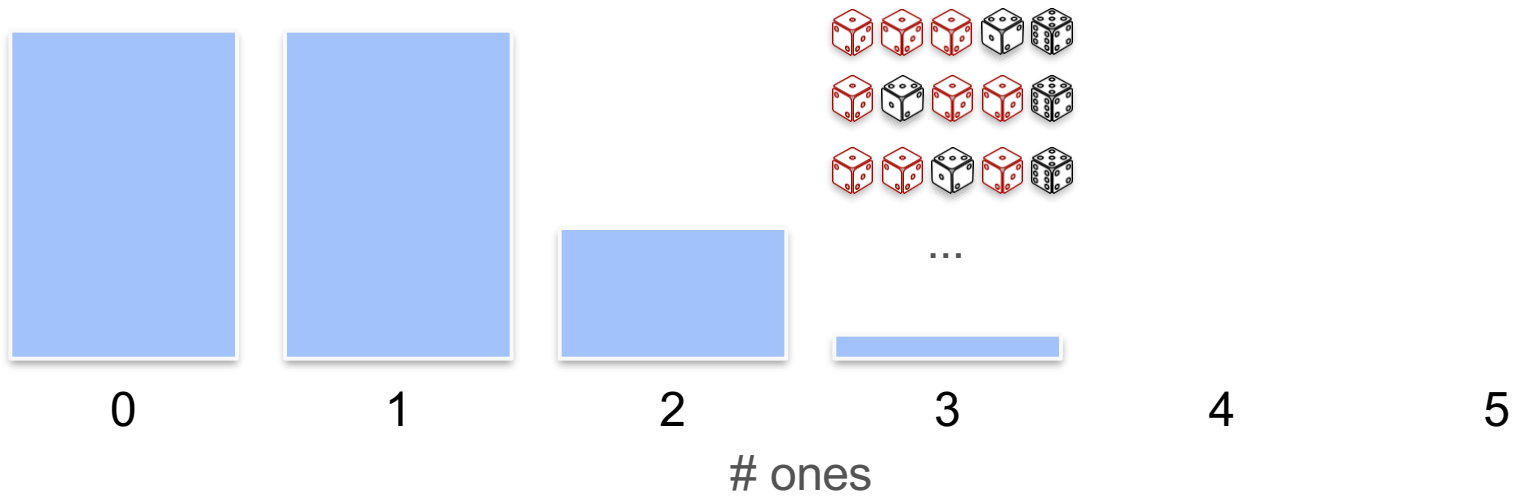

not heads

$$p = \frac{5}{6}$$

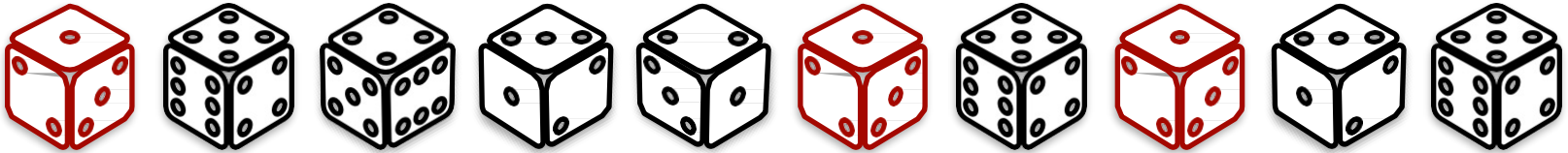
Binom Dağılımı : Zar Hileli Bir Paradır!

$n = 5$
 $p = 0.1666$

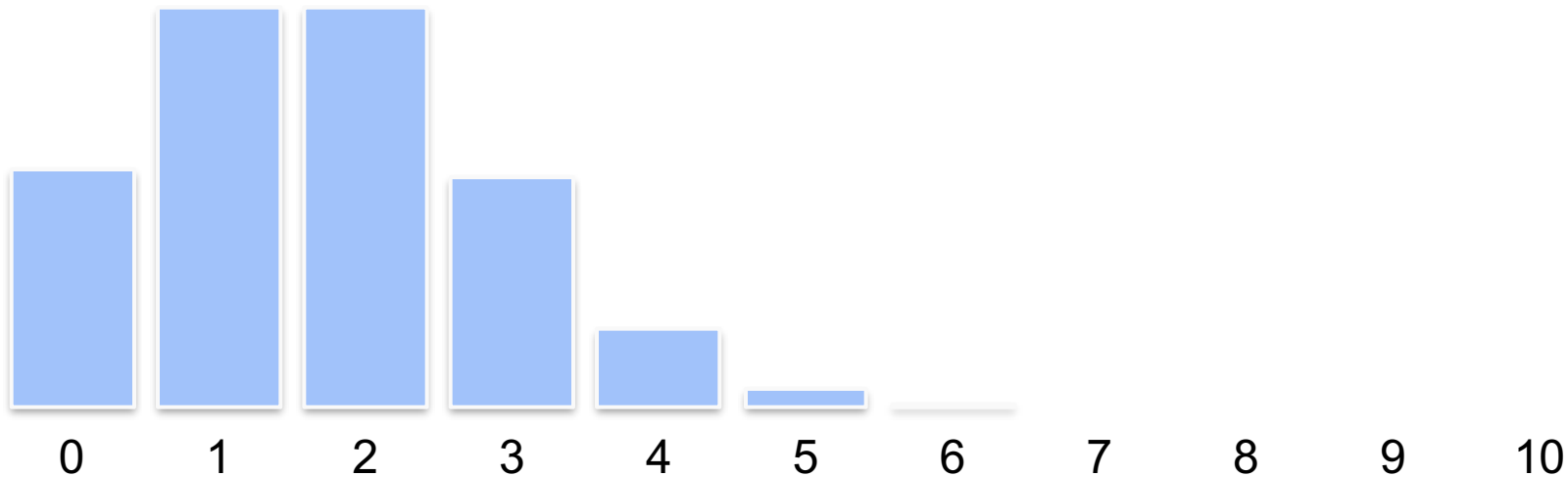
Binom Dağılımı: Quiz

- Quiz: Aşağıdaki binom dağılımının parametreleri nelerdir:
  - 10 zar atılıyor
  - 1 sayısını kaç kez elde ettiğimi kaydetmek istiyorum

Binom Dağılımı: Quiz

$$n = 10$$
$$p = 0.1666$$

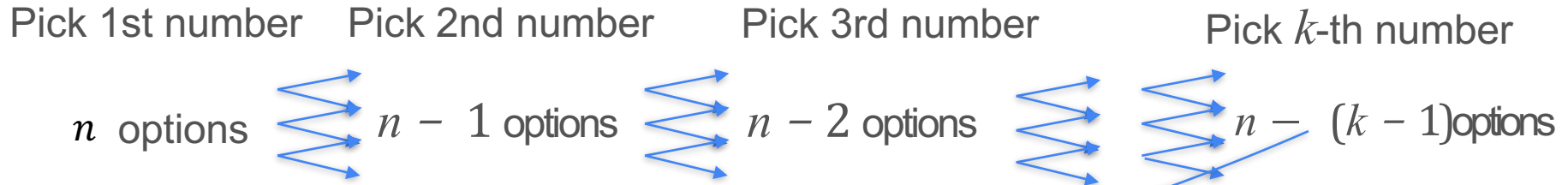
DeepLearning.AI

Olasılık Dağılımları

Bionom Katsayısı

Binom Katsayısı

Ordered sets of length k

$1, 2, 3, 4, \dots, k$

$2, 1, 3, 4, \dots, k$

$5, 1, 3, k, \dots, 2$

$n, 1, 3, 4, \dots, 2$

...

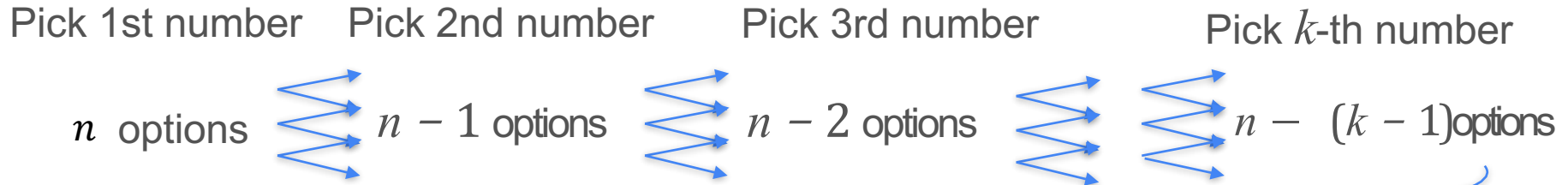
$$n \cdot (n - 1) \cdot (n - 2) \cdot \dots \cdot (n - (k - 1))$$

Some of them repeat

Binom Katsayısı

	Pick 1st	Pick 2nd	Pick 3rd	Pick 4th
	4 options	3 options	2 options	1 option
1,2,3,4				
1,2,4,3				
1,3,2,4				
1,3,4,2				
		$4 \cdot 3 \cdot 2 \cdot 1 = 4!$		
		For five numbers:		
		$5 \cdot 4 \cdot 3 \cdot 2 \cdot 1 = 5!$		
4,3,2,1		General solution: $k!$		

Binom Katsayısı

Ordered sets of length k

Unordered sets of length k

1,2,3,4,..., k

2,1,3,4,..., k

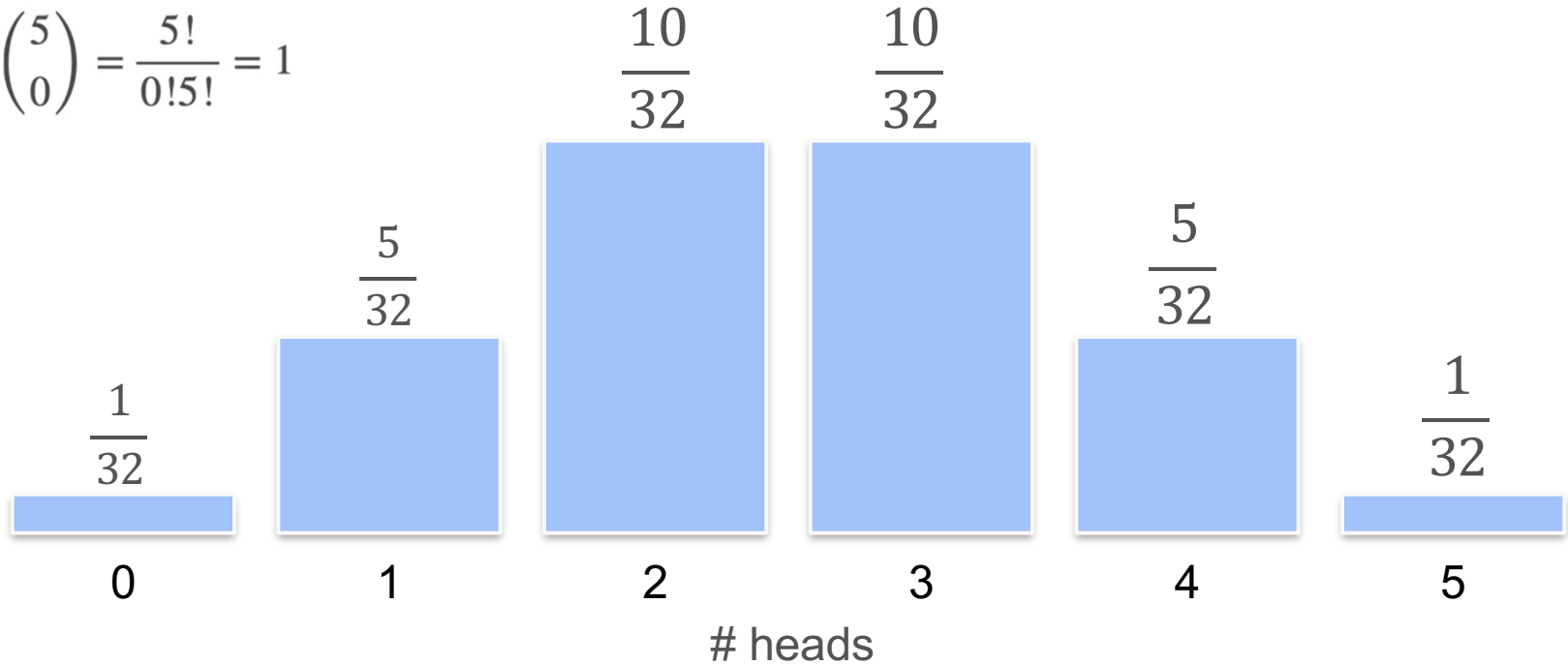
5,1,3, k , ...,2

n ,1,3,4,...,2

$$\frac{n \cdot (n - 1) \cdot (n - 2) \cdot \dots \cdot (n - (k - 1))}{k!} = \frac{n!}{(n - k)! k!} = \binom{n}{k}$$

Binom Dağılımı: Adil Para

$$\binom{5}{0} = \frac{5!}{0!5!} = 1$$

Binomial Dağılımı: Adil Para

50 %

50 %

0.5

0.5

0.5

0.5

0.5

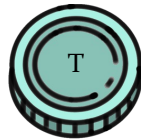
$$= \frac{1}{32}$$

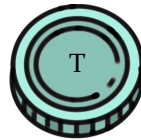
0.5

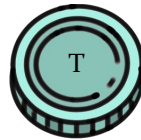
0.5

0.5

0.5

0.5

$$= \frac{1}{32}$$

Binomial Dağılımı: Hileli Para

0.3 0.3 0.3 0.3 0.3 = 0.00243

0.3 0.3 0.7 0.7 0.7 = 0.01323

Binomial Dağılımı : Hileli Para

	$0.3 \cdot 0.3 \cdot 0.3 \cdot 0.3 \cdot 0.3$	$0.3^5 \cdot 0.7^0$	
	$0.3 \cdot 0.3 \cdot 0.3 \cdot 0.3 \cdot 0.7$	$0.3^4 \cdot 0.7^1$	
	$0.3 \cdot 0.3 \cdot 0.3 \cdot 0.7 \cdot 0.7$	$0.3^3 \cdot 0.7^2$	
	$0.3 \cdot 0.3 \cdot 0.7 \cdot 0.7 \cdot 0.7$	$0.3^2 \cdot 0.7^3$	
	$0.3 \cdot 0.7 \cdot 0.7 \cdot 0.7 \cdot 0.7$	$0.3^1 \cdot 0.7^4$	
	$0.7 \cdot 0.7 \cdot 0.7 \cdot 0.7 \cdot 0.7$	$0.3^0 \cdot 0.7^5$	$= 0.3^k \cdot 0.7^{n-k}$

Binomial Dağılımı : Hileli Para

$0.3^5 \cdot 0.7^0$

$0.3^4 \cdot 0.7^1$

$0.3^3 \cdot 0.7^2$

$0.3^2 \cdot 0.7^3$

$0.3^1 \cdot 0.7^4$

$0.3^0 \cdot 0.7^5$

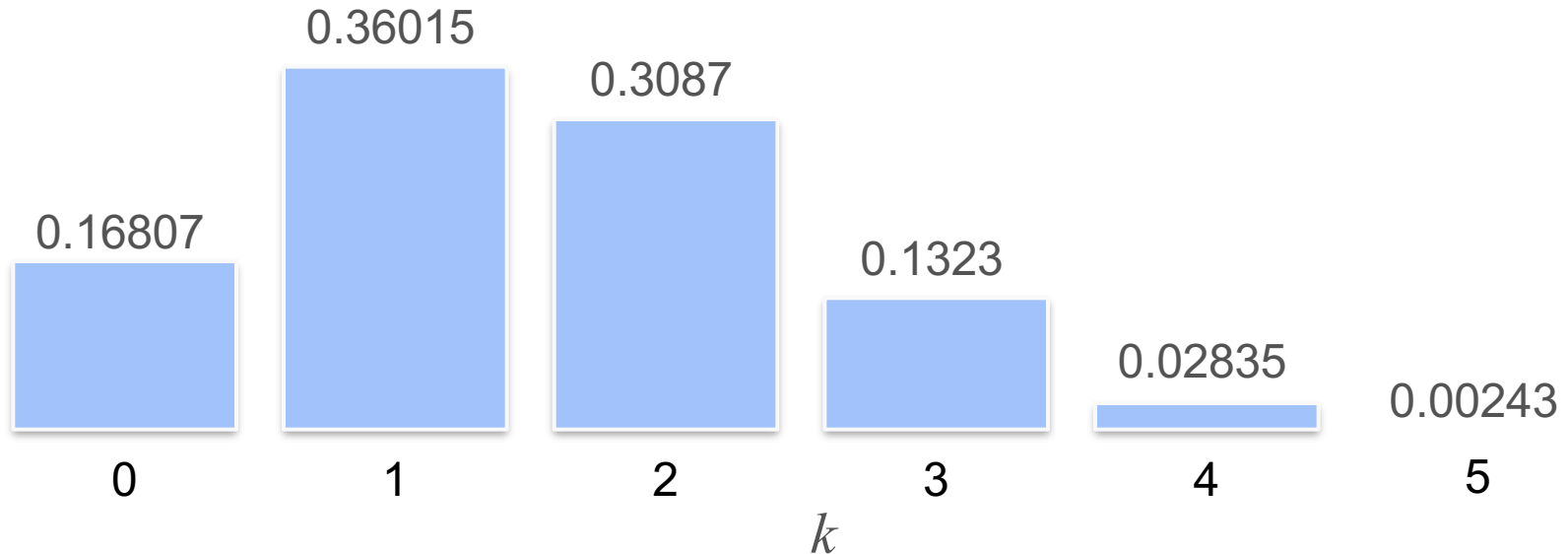
$$= 0.3^k \cdot 0.7^{n-k} \rightarrow \binom{n}{k} 0.3^k \cdot 0.7^{n-k}$$

Olası tüm yazı ve tura sıralarını hesaba katın

Binomial Dağılımı : Hileli Para

$$= \binom{n}{k} 0.3^k \cdot 0.7^{n-k}$$

$$\begin{aligned} n &= 5 \\ p &= 0.3 \end{aligned}$$

DeepLearning.AI

Olasılık Dağılımları

Bernoulli Dağılımı

Bernoulli Dağılımı

= heads sayısı

Madeni para atma

$$P(X = 1) = 0.5$$

$$P(X = 0) = 0.5$$

Success

Failure

= 1 gelme sayısı

Zar atma

$$P(X = 1) = \frac{1}{6}$$

$$P(X = 0) = \frac{5}{6}$$

Success

Failure

= hasta sayısı

$$P(X = 1) = p$$

$$P(X = 0) = 1 - p$$

Success

Failure

$X \sim \text{Bernoulli}(p)$ ← p Bernoulli dağılımının parametresidir

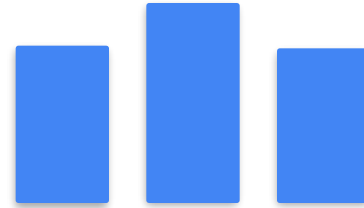
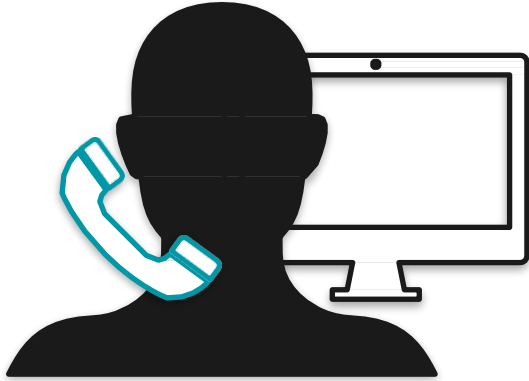
DeepLearning.AI

Olasılık Dağılımları

Olasılık Dağılımları (Sürekli)

Ayrık Dağılımlardan Sürekli Dağılımlara

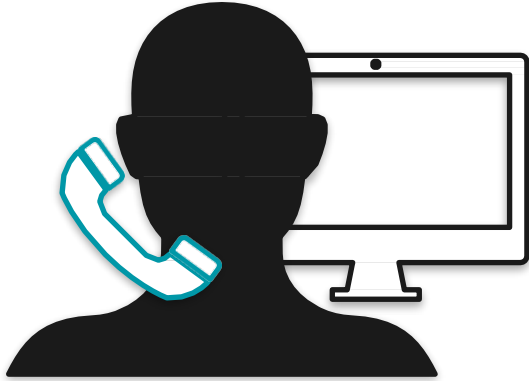
Bekleme zamanı: 1 2 3 (dk)

Ayrık Dağılımlardan Sürekli Dağılımlara

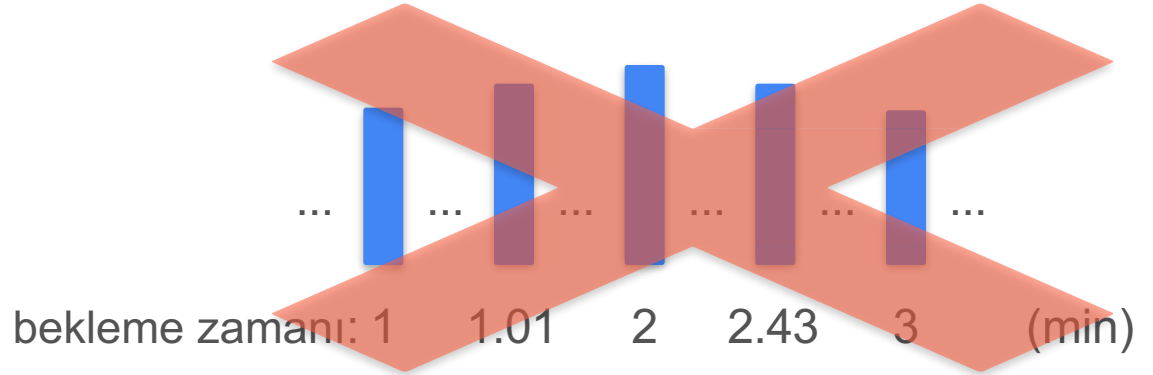

bekleme zamanı: 1 1.01 2 2.43 3 (dk)

Ayrık Dağılımlardan Sürekli Dağılımlara

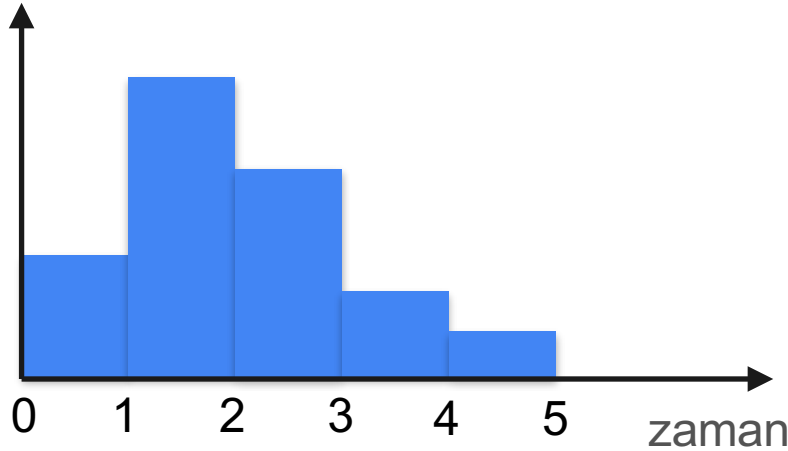
This is a continuous distribution!

Çağrı için TAM olarak bir dakika bekleme olasılığınız nedir?

Cevap: **SIFIR**

Ayrık Dağılımlardan Sürekli Dağılımlara

$P(0 \text{ ile } 1 \text{ dk arasında})$

$P(1 \text{ ile } 2 \text{ dk arasında})$

$P(2 \text{ ile } 3 \text{ dk arasında})$

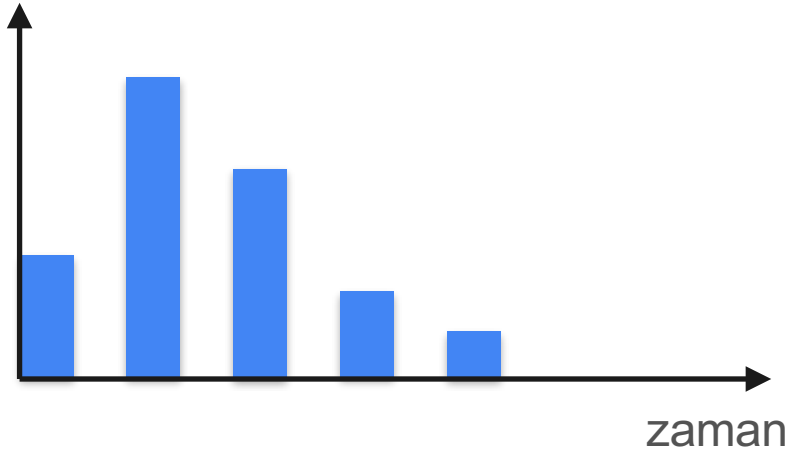
$P(3 \text{ ile } 4 \text{ dk arasında})$

$P(4 \text{ ile } 5 \text{ dk arasında})$

Ayrık Dağılımlardan Sürekli Dağılımlara

olasılık

$P(0 \text{ ile } 1 \text{ dk arasında})$

$P(1 \text{ ile } 2 \text{ dk arasında})$

$P(2 \text{ ile } 3 \text{ dk arasında})$

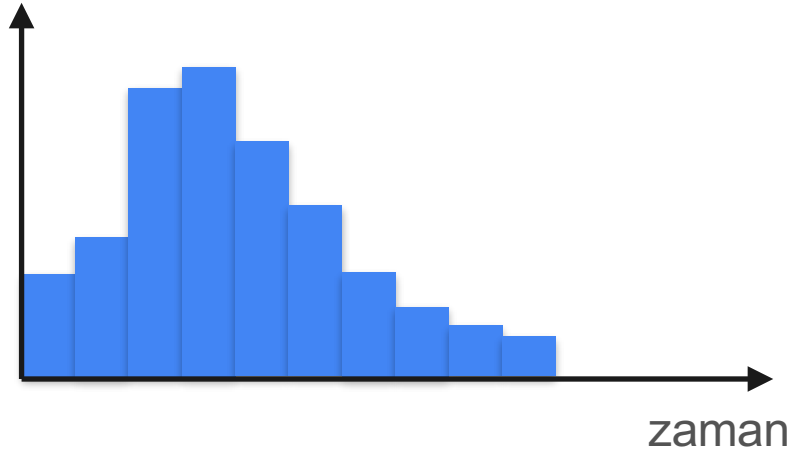
$P(3 \text{ ile } 4 \text{ dk arasında})$

$P(4 \text{ ile } 5 \text{ dk arasında})$

Ayrık Dağılımlardan Sürekli Dağılımlara

olasılık

$P(0 \text{ ile } 0.5 \text{ dk arasında})$

$P(0.5 \text{ ile } 1 \text{ dk arasında})$

$P(1 \text{ ile } 1.5 \text{ dk arasında})$

⋮

$P(3.5 \text{ ile } 4 \text{ dk arasında})$

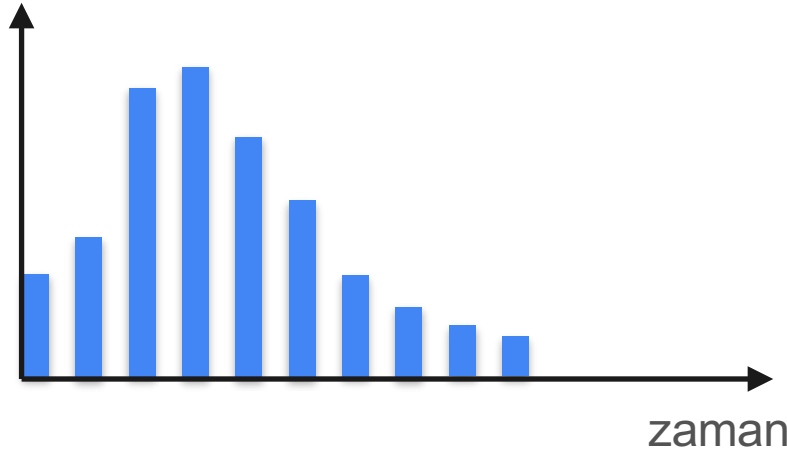
$P(4 \text{ ile } 4.5 \text{ dk arasında})$

$P(4.5 \text{ ile } 5 \text{ dk arasında})$

Ayrık Dağılımlardan Sürekli Dağılımlara

olasılık

$P(0 \text{ ile } 0.5 \text{ dk arasında})$

$P(0.5 \text{ ile } 1 \text{ dk arasında})$

$P(1 \text{ ile } 1.5 \text{ dk arasında})$

$\vdots$

$P(3.5 \text{ ile } 4 \text{ dk arasında})$

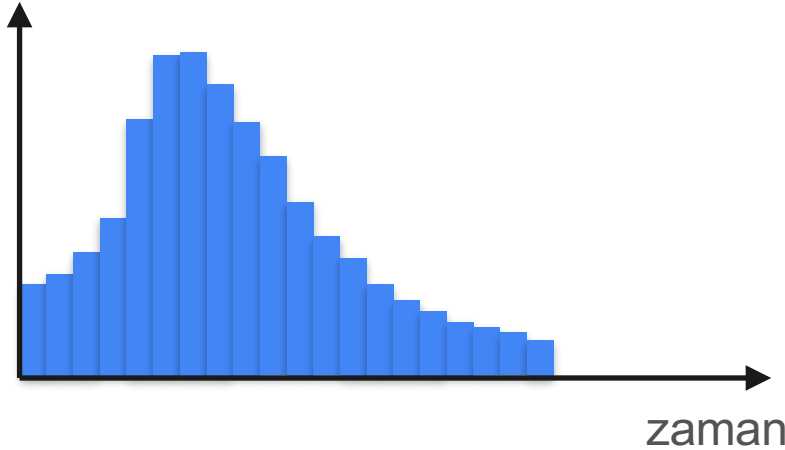
$P(4 \text{ ile } 4.5 \text{ dk arasında})$

$P(4.5 \text{ ile } 5 \text{ dk arasında})$

Ayrık Dağılımlardan Sürekli Dağılımlara

olasılık

$P(0 \text{ ile } 0.25 \text{ dk arasında})$

$P(0.25 \text{ ile } 0.5 \text{ dk arasında})$

$P(0.5 \text{ ile } 0.75 \text{ dk arasında})$

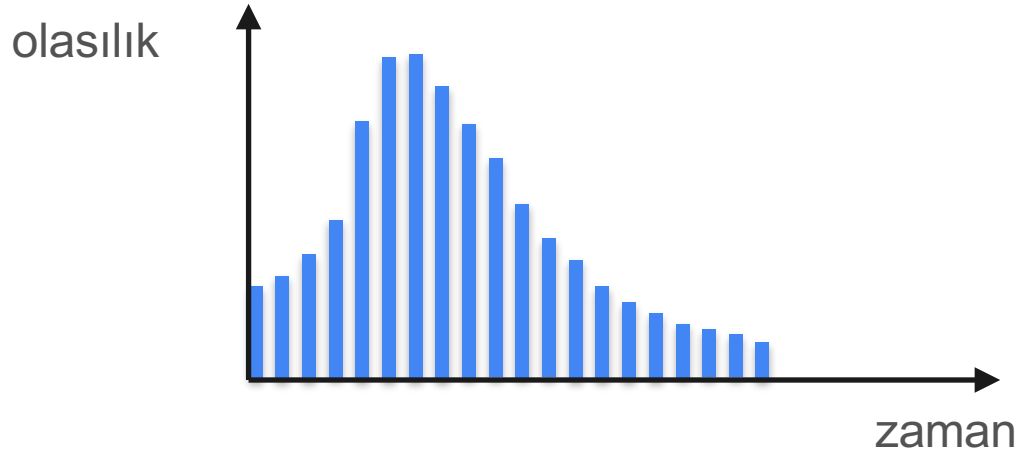
⋮

$P(4.25 \text{ ile } 4.5 \text{ dk arasında})$

$P(4.5 \text{ ile } 4.75 \text{ dk arasında})$

$P(4.75 \text{ ile } 5 \text{ dk arasında})$

Ayrık Dağılımlardan Sürekli Dağılımlara

$P(0 \text{ ile } 0.25 \text{ dk arasında})$

$P(0.25 \text{ ile } 0.5 \text{ dk arasında})$

$P(0.5 \text{ ile } 0.75 \text{ dk arasında})$

⋮

$P(4.25 \text{ ile } 4.5 \text{ dk arasında})$

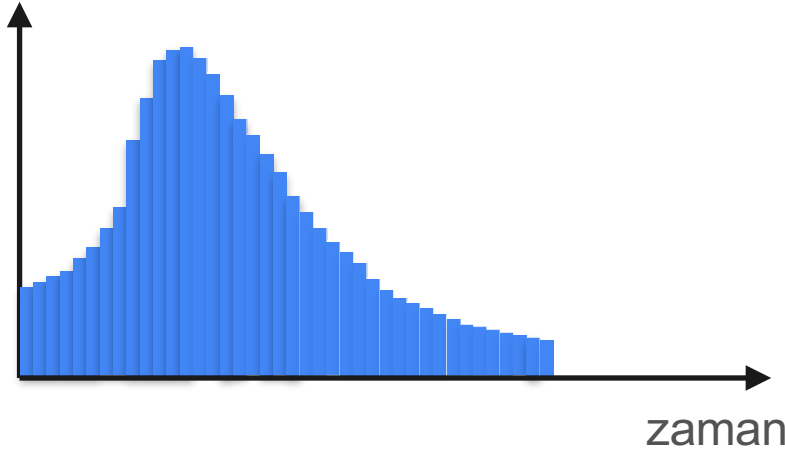
$P(4.5 \text{ ile } 4.75 \text{ dk arasında})$

$P(4.75 \text{ ile } 5 \text{ dk arasında})$

Ayrık Dağılımlardan Sürekli Dağılımlara

olasılık

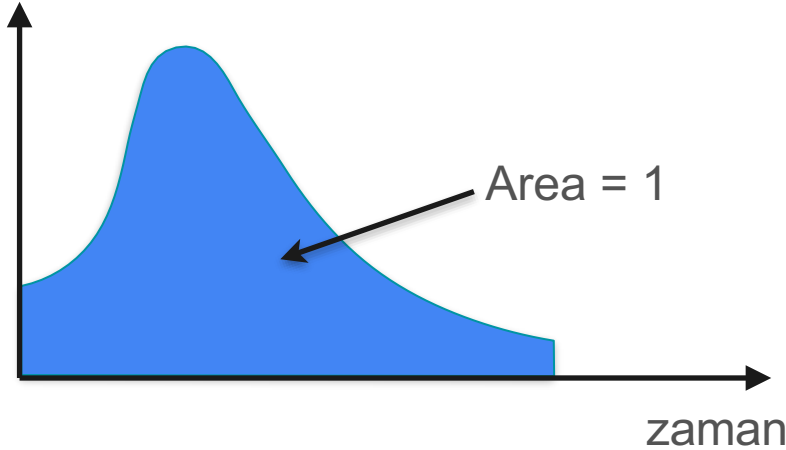

$P(0 \text{ ile } 0.125 \text{ dk arasında})$

⋮

$P(4.875 \text{ ile } 5 \text{ dk arasında})$

Ayrık Dağılımlardan Sürekli Dağılımlara

- Ayrık:
  - Yükseklikler toplamı 1
- Sürekli:
  - Eğrinin altında kalan alan 1

DeepLearning.AI

Özet

Rastgele (Rastlantı) Değişkenler

Belirli bir kurala göre rastgele değerler alabilen bir değişkene rastgele değişken denir

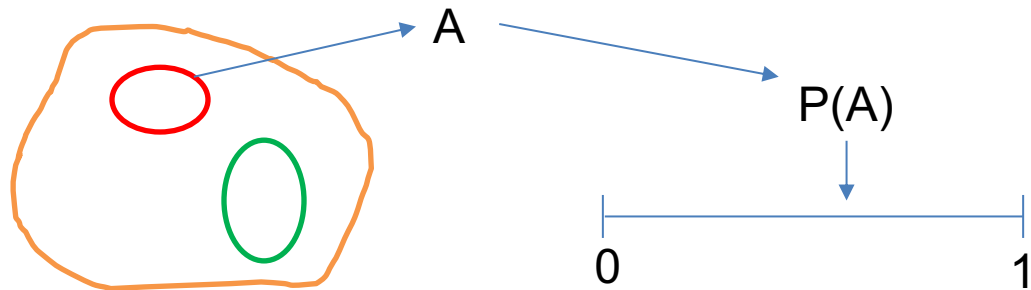
Rastgele değişkenler X, Y ve Z gibi büyük harflerle gösterilirler

Örnek: Ali'nin olasılık dersinden aldığı not yetmişbeş ise

Küçük x ← $x = 75$

Burada X değişkeni Ali'nin olasılık dersinden aldığı 75'i göstermektedir.

Soru: Burada X rastgele değişken midir?

Olayları rastlantı
değişkenleri ile
göstereceğiz

X → Sınav Notu $R_X = \{0, 1, 2, \dots, 100\}$

Ali'nin sınav notu $x_1 = 75$ (rastgele değişkenin aldığı sabit sayı)

Y → Dolmuş Bekleme Süresi $R_Y = \{0 < y < 15 \text{ dk}\}$

Örnek: X değişkeni olasılık dersini alan öğrencilerin dersten aldıkları notu gösterebilir.

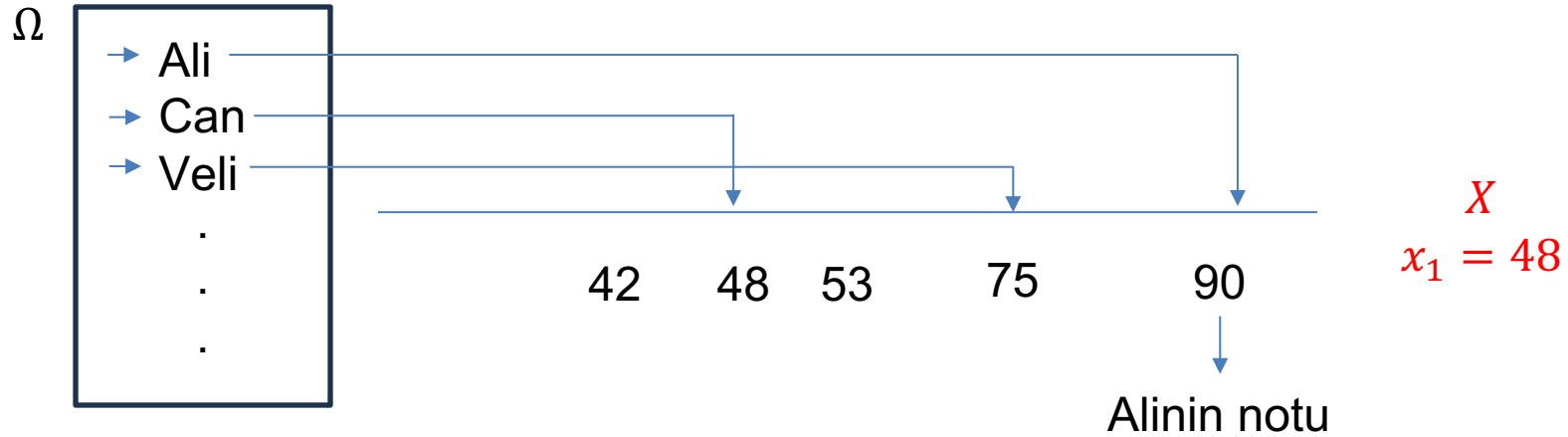
Bu durumda X değişkeninin sabit bir değeri yoktur.

Öğrencilerin aldığı notlara göre 0 ile 100 arasında değişen değerler alabilir.

Sınıftan seçtiğimiz rastgele bir öğrenciye notunu sorduğumuzda X 'in bir değişkenini öğrenmiş oluruz.

Soru: Burada X rastgele değişken midir?

$$R_X = \{0, 1, 2, \dots, 100\}$$

Burada X : Rastgele bir değişken olur

R_X : X rastgele değişkeninin alabileceği değerleri gösterir

Örnek: Bir hat üzerinde çalışan dolmuşlar en çok 15 dk içerisinde duraktan hareket etmektedirler. Ancak dolmuş dolarsa süreyi beklemeden harekete geçmektedirler.

Aşağıdaki iki değişkeni inceleyelim

Ahmet dolmuş içerisinde yaklaşık 5dk beklemiş

(küçük) $y \cong 5 dk$

y Ahmet'in beklediği yaklaşık süreyi gösteriyor ve sabit bir değerdir.

Örnek: Bir hat üzerinde çalışan dolmuşlar en çok 15 dk içerisinde duraktan hareket etmektedirler. Ancak dolmuş dolarsa süreyi beklemeden harekete geçmektedirler.

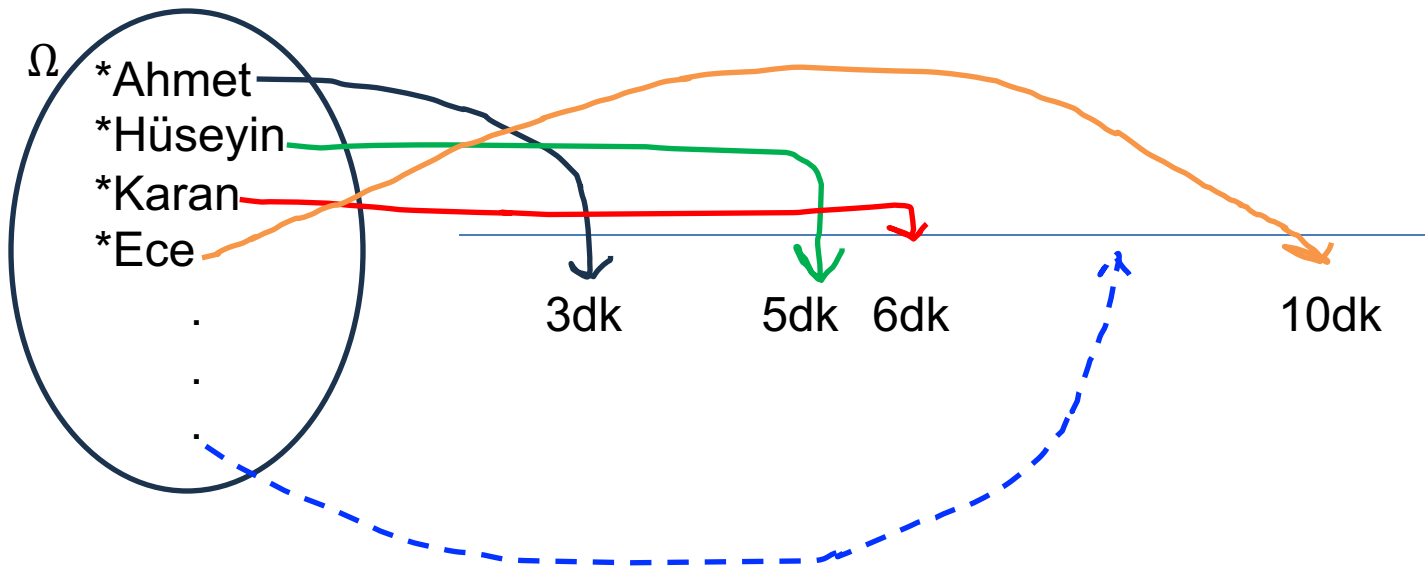
Aşağıdaki iki değişkeni inceleyelim

Y : Yolcuların dolmuşta bekleme süresini gösteren değişken.

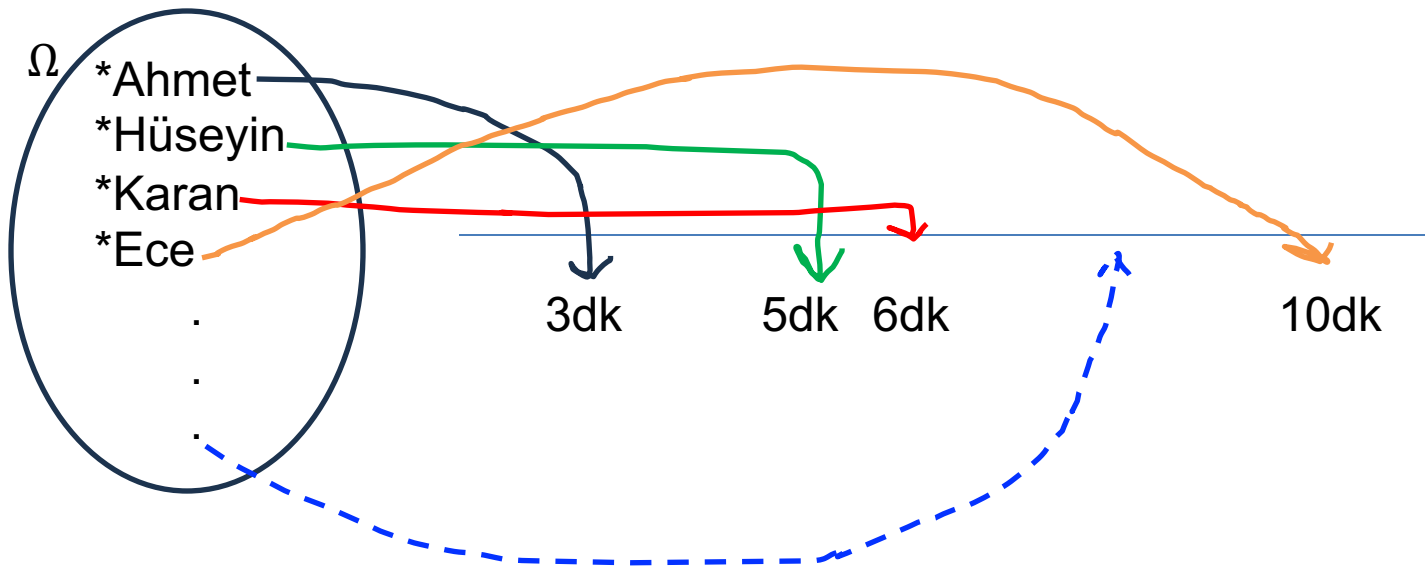
$Y \rightarrow$ Tekbir (sabit) değeri yoktur. Çeşitli değerler alabilir.

$$R_Y = \{0 \text{ --- } -15\}$$

Bu iki örnekte X ve Y olarak adlandırılan iki rastgele değişken gördük.

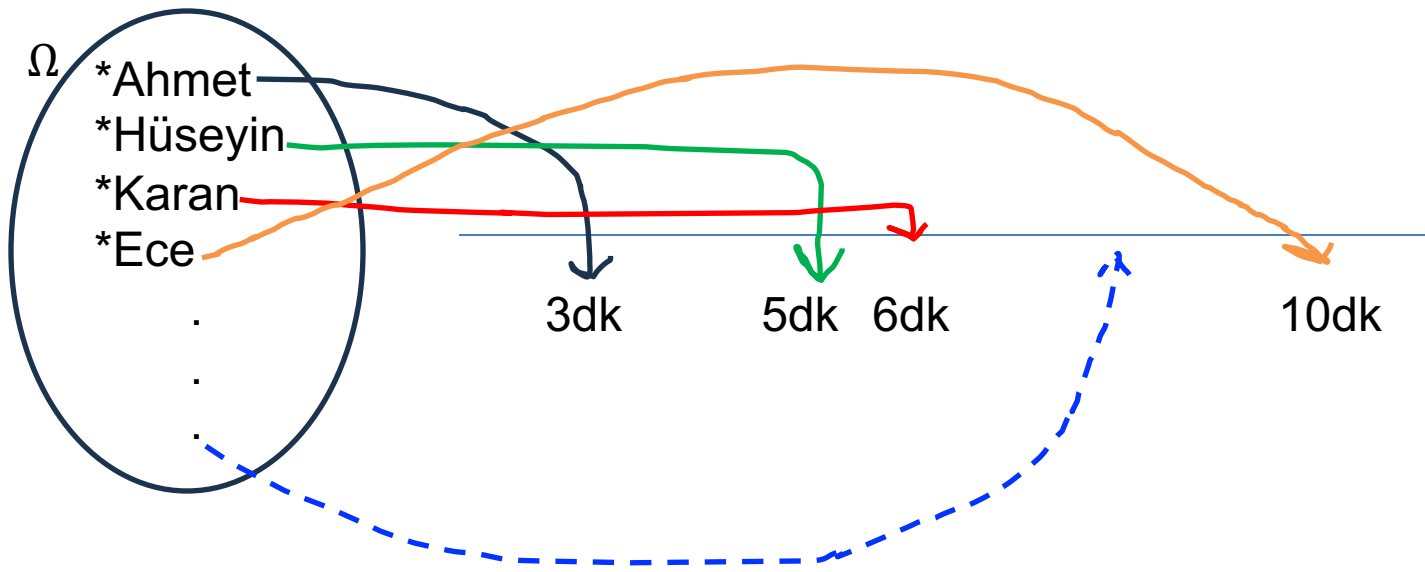
Gözlem1:

X r.d 0 ile 100 arasında tamsayı değeri alabiliyor.

$$R_X = \{0,1,2, \dots, 100\}$$

$$= \{x \in \mathbb{Z} | 0 \leq x \leq 100\}$$

X bazı değerleri diğerlerinden daha sık veya daha az alabilir

Gözlem2:

Y r.d 0 ile 15 arasında reel değerler alabiliyor.

$$R_y = \{y \in R \mid 0 \leq y \leq 15\}$$

Y bazı değerleri daha sık alabilir

Rastgele (Rastlantı) Değişkenler

Tanım: Rastgele deney sonucu oluşan örnek uzayındaki her bir sonucu **belirli bir kurala göre** sayısal değerlere çeviren fonksiyonlara **Rastgele Değişken** denir

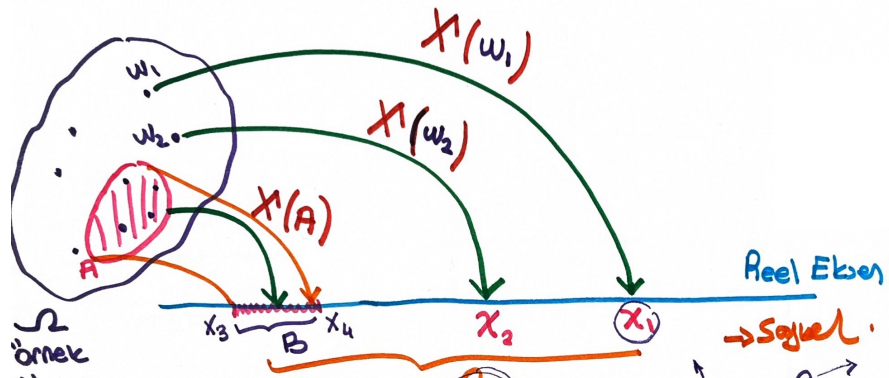
Rastgele değişkenler X, Y ve Z gibi büyük harflerle gösterilirler

Örnek: Ali'nin olasılık dersinden aldığı not yetmişbeş ise

Küçük x ← $x = 75$

Burada X değişkeni Ali'nin olasılık dersinden aldığı 75'i göstermektedir.

Soru: Burada X rastgele değişken midir?

Ω
örnek
Uzayı

$$P(A) = ?$$

$$A \subset \Omega$$

$$w \in \Omega$$

örnek
uzayı

$$B = \{x_3 \leq X \leq x_4\}$$

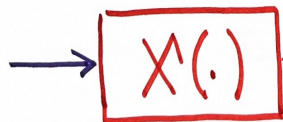
$$Rx$$

$$BCRx$$

$$A \equiv B$$

$$P(A) = P(B)$$

→ Sayısal.

X : rastgele
değişken bir
fonksiyon

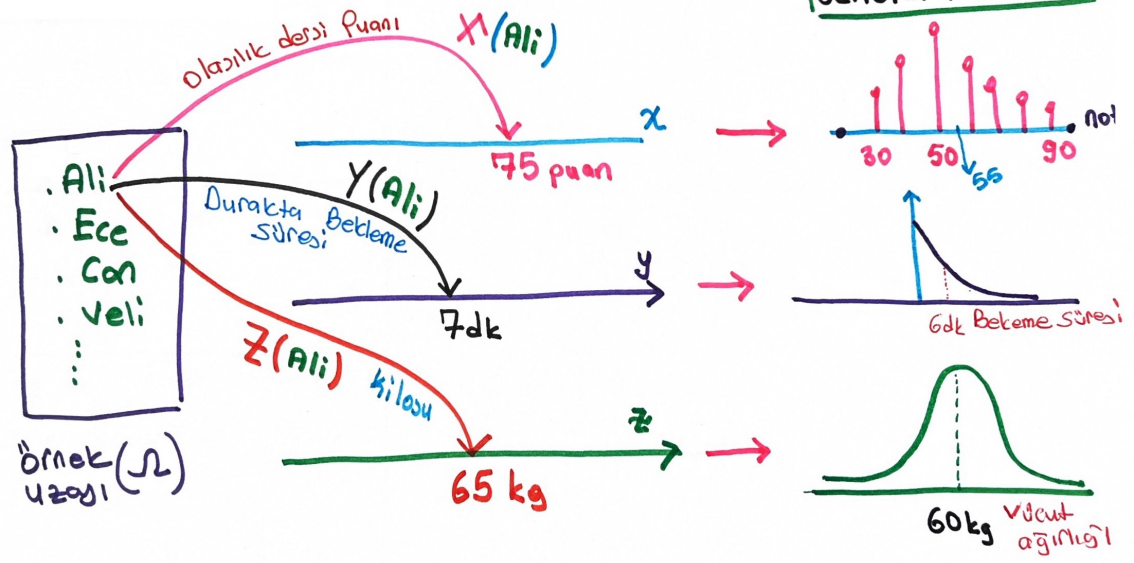
$x \in \mathbb{R}$
 X r.d. alabileceği
değerlerin bulunduğu
küme.

Deney Sonuçlarını Neden Sayısal Değerlere Dönüştürüyoruz

Deney sonuçlarını rastlantı değişkeni yardımıyla sayısal değerlere dönüştürerek sonuçlar üzerinde **aritmetiksel** işlemler yapma kabiliyeti (imkanı) elde ederiz. Buda bize **deney sonuçlarından istatistiksel bilgi çıkarma ileriye dönük tahmin yapma imkanı sağlar.**

Farklı Rastgele değişkenler yardımıyla deney sonuçlarını ilgi duyduğumuz, ölçmeyi planladığımız değerlere dönüştürebiliriz.

OLASILIK DAĞILIMI

Pratikteki değişkenin hangi değerleri netür sıklıkla aldıklarını gösteren Olasılık Dağılım fonksiyonları tahmin edilir. Bu sayede

Olasılık Hesaplama | Ortalama Değer Bulma | Belirsizlik miktarını Bulma

$P(X < 50) = ?$ | $E(X) = ?$ | $\text{Var}(X) = ?$

Rastgele Değişken Türleri

$$X: \Omega \rightarrow R_X \subset R$$

Örnek Uzayı   Görüntü Kümesi   Reel Sayılar

R_X		
Ayrık R.D	Sürekli R.D	Karma A.Δ
$R_X \rightarrow$ Sayılabilir $R_X \in \mathbb{Z}$ (tam sayılar)	$R_X \rightarrow$ Sayılamaz $R_X \in \mathbb{R}$ reel sayılar.	$R_X \rightarrow$ Sayılabilir $\cup$ Sayılamaz
Tanımlayıcı Fonksiyonlar	Tanımlayıcı Fonksiyonlar	Tanımlayıcı Fonksiyonlar
1- Olasılık Kütle Fonksiyonu $P_X(x)$ 2- Olasılık Dağılım Fonksiyonu $F_X(x)$	1- Olasılık Yoğunluk Fonksiyonu $f_X(x)$ 2- Olasılık Dağılım F. $F_X(x)$	1- Olasılık Yoğunluk F. $f_X(x)$ 2. Olasılık dağılım fonk. $F_X(x)$
İstatistikler Beklenen Değer $E(X)$ Varyans $Var(X)$	Beklenen Değer $E(X)$ Varyans $Var(X)$	Beklenen Değer $E(X)$ Varyans $Var(X)$

Ayrık Rastgele Değişkenler

$X: \Omega \rightarrow R_X \subset Z$ (*Tam Sayılar*)

Görüntü Kümesi $R_X = \{x_1, x_2, x_3, \dots, x_n\}$ burada n sonsuza gidebilir

Örnek: Yazı / Tura deneyi için X r.d aşağıdaki gibi tanımlanıyor

$$P(Y) = 0.6, \quad P(T) = 0.4 \text{ [Hileli Para]}$$

$$X(w) = X = \begin{cases} 0 & w = \{Y\} \\ 1 & w = \{T\} \end{cases}$$

Örnek: Yazı / Tura deneyi için X r.d aşağıdaki gibi tanımlanıyor

$$X(w) = X = \begin{cases} 0 & w = \{Y\} \\ 1 & w = \{T\} \end{cases} \quad P(Y) = 0.6, \quad P(T) = 0.4 \text{ [Hileli Para]}$$

Buna göre;

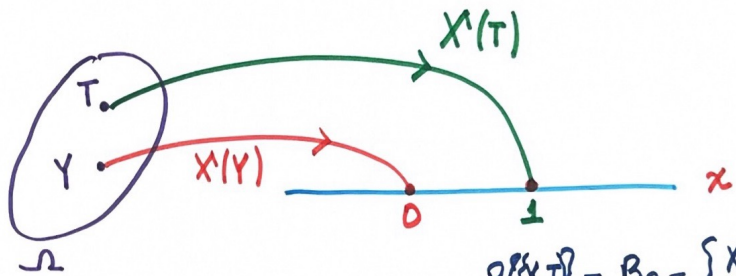
a) $R_x = ?$

b) R'_x in her bir değerinin olasılığını bulun

c) Aşağıdaki olayları R.D yardımıyla tamalayın

$$A_1 = \{Y\} \quad A_3 = \{Y, T\}$$

$$A_2 = \{T\} \quad A_4 = \emptyset$$

$$P\{Y, T\} = B_3 = \{X \leq 1\} \\ = \{0, 1\}$$

$$R_X = \{x_1, x_2\} \\ = \{0, 1\}$$

Büyük X : Rastlantı Değişkeni
 Küçük x : Rastgele değişkenin alacağı her hangi bir değer
 x_1 : R.D aldığı belirli değer
 x_2 : " " " "
 $R_X = \{0, 1\}$

$$P(\{T\}) = 0.4$$

$$= P(X=1)$$

Örnek Uzayında
Tanımlanmış
Olaylar

Rastgele Değişken
ile Tanımlanmış
Olaylar

$$\{X=x\}$$

$A_1 = \{Y\}, P(A_1) = 0.6$	$B_1 = \{X=0\}, P(B_1) = 0.6$
$A_2 = \{T\}, P(A_2) = 0.4$	$B_2 = \{X=1\}, P(B_2) = 0.4$
$A_3 = \{Y, T\}, P(A_3) = 1$	$B_3 = \{X \leq 1\}, P(B_3) = 1$
$A_4 = \emptyset, P(A_4) = 0$	$B_4 = \{X < 0\}, P(B_4) = 0$

